

MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv

APOSTOLSKI I KONTEMPLACYJNY WYMIAR ŻYCIA
NAŚLADOWCÓW ŚW. FRANCISZKA W ŚWIETLE
KONSTYTUCJI ZAKONU BRACI MNIEJSZYCH KONWENTUALNYCH

ASPECTS OF APOSTOLIC AND CONTEMPLATIVE LIFE
OF ST. FRANCIS' IMITATORS IN LIGHT OF CONSTITUTIONS
OF THE ORDER OF FRIARS MINOR CONVENTUAL

A b s t r a c t: The article is an attempt to answer the question: what are the apostolic and contemplative aspects of religious life with regards to St. Francis' imitators based on the "Constitutions of the Order of Friars Minor Conventual?" It may be treated as a kind of exemplar, which indicates how to combine these two aspects in proper balance and proportions for those in consecrated life, especially in the orders leading an active apostolic life. The first part of the article discusses the apostolic witness of the life of the Franciscans, their own apostolate and the apostolate commissioned by the Church hierarchy. The second part presents specific elements of contemplative life of the Franciscans: the prayer life, conversion and penance, and community life.

Key words: apostolate, contemplation, consecrated life, Franciscans, witness

Papież Franciszek w *Liście apostolskim do osób konsekrowanych z okazji Roku Życia Konsekrowanego* wskazuje na trzy jego cele. Pierwszym jest „spojrzenie w przyszłość z wdzięcznością”, co wiąże się z zadaniem przy-

Dr hab. MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv – kierownik Katedry Teologii Pastoralnej, Instytut Teologii Pastoralnej i Katechetyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: jdszkot@kul.lublin.pl

Fr. Dr. hab. MAREK FIAŁKOWSKI, OFMConv – head of Department of Pastoral Theology at the Institute of Pastoral Theology and Catechetics at the Faculty of Theology of the John Paul II Catholic University of Lublin; address for correspondence: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: jdszkot@kul.lublin.pl

pomnienia historii poszczególnych zakonów, aby zachować żywą tożsamość, jedność i poczucie przynależności do rodziny zakonnej. Drugim celem jest wezwanie, aby „przeżywać terażniejszość z pasją”, co z kolei stawia pytania o wierność własnej misji. Wreszcie trzecim celem jest „przyjęcie przyszłości z nadzieją”, bez ulegania pesymizmowi tych, którzy głoszą kres lub bezsensowność życia konsekrowanego. Równocześnie papież przestrzega osoby konsekrowane, aby nie ulegały pokusie liczb i wydajności oraz zaufania tylko własnym siłom¹. Przypomina to o konieczności zachowania równowagi pomiędzy działaniem apostolskim a kontemplacją, a może jeszcze bardziej o wzajemnym przenikaniu i dopełnianiu się tych wymiarów w życiu różnorodnych wspólnot zakonnych.

W świetle tego warto postawić pytanie, na czym polega apostolski i kontemplacyjny wymiar życia zakonnego? Odpowiedzi na tak postawione pytanie będziemy poszukiwać na przykładzie naśladowców św. Franciszka na podstawie *Konstytucji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych*, które są swoistym kodeksem franciszkańskiego życia. Wspomniane *Konstytucje* zostały uchwalone przez Kapitułę Generalną w Asyżu w 1984 r., a zatwierdzone przez Kongregację ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego w Rzymie 2 października 1984 r. Obowiązują one od 25 marca 1985 r.² Prace nad *Konstytucjami* trwały 15 lat i podyktowane były wskazaniami Soboru Watykańskiego II oraz zmianami, jakie zaszły we współczesnym świecie. Wszystko to wymagało ponownego przemyślenia charyzmatu franciszkańskiego oraz przygotowania norm przystosowanych do dawania franciszkańskiego świadectwa w nowych warunkach. Obecnie ponownie podjęto prace nad rewizją wspomnianych *Konstytucji*, których celem jest dostosowanie przepisów zakonnych do obecnych realiów kulturowych zakonu z większym wyeksponowaniem duchowości franciszkańskiej oraz najnowszych wskazań Magisterium Kościoła na temat życia zakonnego³.

¹ *List apostolski Ojca Świętego Franciszka do wszystkich osób konsekrowanych z okazji Roku Życia Konsekrowanego*. W: https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/apost_letters/documents/papa-francesco_lettera-ap_20141121_lettera-consacra.html [dostęp: 16.12.2014].

² *Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych Świętego Ojca Franciszka*. Tł. W. Zmarz. W: *Reguła i Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych*. Niepokalanów: Wyd. OO. Franciszkanów 1986 s. 27-133 [dalej cyt.: *Konstytucje*].

³ *List ministra generalnego M. Tasco dotyczący rewizji Konstytucji*. „Wiadomości z Prowincji” 2014 nr 1 s. 13-13; *Plan rewizji Konstytucji na sześćdeciolate 2013-2019*. Tamże s. 14-15.

I. APOSTOLSKI WYMIAR ŻYCIA NAŚLADOWCÓW ŚW. FRANCISZKA

Termin „apostolstwo” wywodzi się z języka greckiego od słowa *apostole* (gr. *apostello* – posyłam, *apostolos* – posłany) i oznacza posłannictwo⁴. W języku łacińskim używany jest termin *apostolatus*⁵. Apostolstwo jako rzeczywistość złożona i różnorodna nie doczekało się adekwatnego i wyczerpującego określenia. Dekret o apostolstwie świeckich Soboru Watykańskiego II podaje następujący opis apostolstwa: „Kościół powstał po to, by poprzez rozszerzanie królestwa Chrystusa po całej ziemi ku chwale Boga Ojca uczynić wszystkich ludzi uczestnikami zbawczego odkupienia i by przez nich cały świat rzeczywiście został skierowany ku Chrystusowi. Każda bowiem działalność Mistycznego Ciała zwrócona ku temu celowi nazywa się apostolstwem, które Kościół wypełnia poprzez wszystkie swoje członki, jednakże różnymi sposobami. Powołanie chrześcijańskie ze swej natury jest bowiem również powołaniem do apostolstwa” (DA 2). *Katechizm Kościoła Katolickiego* podejmuje próbę bardziej zwięzłego określenia apostolstwa, które ukazuje jako „wszelką działalność Ciała Mistycznego na rzecz rozszerzania się Królestwa Chrystusa po całej ziemi” (nr 863). Według E. Weron, określenia te wydają się sprowadzać apostolstwo wyłącznie do działalności, dlatego wspomniany autor proponuje szerszą definicję apostolstwa, rozumianego jako uczestnictwo w zbawczym posłannictwie Chrystusa, dokonującym się przez udział w Jego kapłańskim, prorockim i królewskim urzędzie, w zjednoczeniu z Chrystusem przez wiarę i miłość, mające na celu szerzenie królestwa Bożego⁶.

Podstawową i główną formą oraz źródłem wszelkiego zaangażowania chrześcijańskiego jest apostolstwo boskie, mające swe źródło w wewnętrznym życiu Boga w Trójcy Świętej oraz w posłannictwie Syna Bożego i Ducha Świętego dla zbawienia świata. Z nim związane jest apostolstwo Maryi, Matki

⁴ Zob. R. POPOWSKI. *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*. Warszawa: Vocatio 1997 s. 67-68.

⁵ Zob. F. KLOSTERMANN. *Das christlichen Apostolat*. Innsbruck: Tyrolia 1962 s. 66-67; F. BLACHNICKI. *Teologiczne podstawy apostolstwa. Prolegomena do teologii apostolstwa*. „Ateneum Kapłańskie” 58:1966 nr 346 s. 261-262.

⁶ E. WERON. *Apostolstwo*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin: TN KUL 2006 s. 61-64; zob. M. FIAŁKOWSKI. *Apostolstwo naśladowców św. Franciszka w świetle Konstytucji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych*. „W Nurcie Franciszkańskim” 16:2007 s. 183.

Syna Bożego oraz posłannictwo Dwunastu Apostołów powołanych przez Chrystusa i uprawnionych do urzędowego świadectwa o Nim. Jest to apostołstwo uprzywilejowane i jednorazowe, dlatego można je nazwać apostołstwem ludzkim pierwotnym, gdyż wszelkie późniejsze formy są zależne od tej pierwotnej formy i mają charakter wtórny i pochodny⁷.

Na fundamencie świadectwa Dwunastu Apostołów opiera się apostołstwo Kościoła. Ono zaś jest uzależnione od apostołstwa Osób Boskich, jak i od apostołstwa pierwotnego. W obrębie tej działalności Kościoła wyróżnia się najpierw apostołstwo wspólne wszystkich jego członków, wynikające z chrztu, bierzmowania i Eucharystii (KK 33). Można je nazwać podstawowym, gdyż na nim opierają się i z niego wyrastają inne formy: apostołstwo hierarchiczne⁸, świeckich⁹ i zakonne¹⁰. Apostołstwo zakonne (życia konsekrowanego) ma swoją podstawę w profesji rad ewangelicznych i jest realizacją specyficznego powołania osób należących do instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego¹¹.

1. APOSTOLSKIE ŚWIADECTWO ŻYCIA NAŚLADOWCÓW ŚW. FRANCISZKA

Najważniejszą formą apostołstwa instytutów życia konsekrowanego jest świadectwo. Jest to forma wspólna wszystkim zakonom. Całe życie konsekrowane instytutów posiada jedyną w swoim rodzaju zbiorową wymowę świadectwa o Jezusie Chrystusie, które bywa nazywane „apostołstwem znaku” (KK 44), „apostołstwem miłości” (DZ 6) lub „apostołstwem przykładu” (VC 82).

⁷ E. WERON. *Apostolstwo katolickie. Zarys teologii apostołstwa*. Poznań: Pallottinum 1987 s. 58; zob. M. FIAŁKOWSKI. *Formacja chrześcijańska katolików świeckich w świetle nauczania Kościoła współczesnego. Studium teologicznopastoralne*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2010 s. 308.

⁸ Apostołstwo hierarchiczne, zwane także urzędowym lub ministerialnym, wypływa z przyjęcia sakramentu kapłaństwa i jest realizowane przez urzędowych przedstawicieli władzy kościelnej. Zob. M. KALINOWSKI. *Realizacja apostołatu hierarchicznego*. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. T. 1. *Teologia pastoralna fundamentalna*. Lublin: Atla 2 2000 s. 345-367.

⁹ Apostołstwo ludzi świeckich ma swoją podstawę w apostołstwie wspólnym, a więc w sakramentach wtajemniczenia oraz w pozostałych sakramentach, a zwłaszcza w sakramencie małżeństwa. Występuje ono w dwóch formach: apostołstwo własne wynikające bezpośrednio z powołania świeckich do działalności w świecie oraz apostołstwo pomocnicze, realizowane w ramach bezpośredniej pomocy okazywanej hierarchii. Zob. E. WERON. *Laikat i apostołstwo. Zarys teologii laikatu i apostołstwa ludzi świeckich*. Poznań: Pallottinum 1999² s. 98-105.

¹⁰ Zob. WERON. *Apostolstwo katolickie* s. 95-111.

¹¹ W. PRZYGODA. *Apostolstwo instytutów życia konsekrowanego*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1 s. 383-392.

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. czytamy, że apostołstwo wszystkich zakonników polega na świadectwie ich życia konsekrowanego (kan. 673)¹².

Apostolstwo świadectwa życia opiera się na profesji rad ewangelicznych, dzięki którym naśladowcy św. Franciszka poświęcają wszystkie swoje siły na rzecz ukazania światu ewangelicznego orędzia Chrystusa. *Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych* prowadzenie życia ewangelicznego pośród ludzi nazywają główną formą apostołstwa franciszkanów¹³. Cały zatem styl życia, głoszone słowa i podejmowane działania muszą wynikać z Ewangelii Jezusa Chrystusa, co pozwala na przepajanie jej duchem świata, w którym żyją i do którego posłani są naśladowcy św. Franciszka.

Wprowadzenie duchowe do piątego rozdziału *Konstytucji Braci Mniejszych Konwentualnych* pt. *Życie apostołskie braci* rozpoczyna rozważanie o pracy. Św. Franciszek zdolność do pracy uznawał za znak powołania i pracę nazywał łaską. Sam pracował i zalecał pracę swoim braciom¹⁴. Sama praca, a także jej styl stanowi wyraz apostołskiego świadectwa franciszkanów. *Konstytucje* podkreślają, że praca podejmowana przez naśladowców św. Franciszka ma być naznaczona autentycznym braterstwem i ma wyrażać franciszkański *minoritas*. Praca, podejmowana z pogodnym usposobieniem, w duchu służby Kościołowi i pomocy ludziom, powinna być wykonywana przy wykorzystaniu środków uboższych i przy zastosowaniu prostszych metod, unikając kierowania się motywami zysku¹⁵.

Za św. Franciszkiem *Konstytucje* podkreślają, że franciszkanie mają tak pracować, aby nie gasić ducha modlitwy i pobożności (2 Reg 5, 2). Modlitwa ma priorytetowe znaczenie dla naśladowców św. Franciszka, a modląc się gorliwie, mogą swoją pracę uświęcić i uczynić skuteczniejszą¹⁶. Apostołat, który urzeczywistnia się przez modlitwę, należy traktować jako szczególnie ważny element świadectwa ich życia.

¹² WERON. *Apostolstwo katolickie* s. 153-154; zob. W. PRZYGODA. *Apostolstwo osób konsekrowanych*. W: *Leksykon teologii pastoralnej* s. 68-69.

¹³ *Konstytucje* nr 121 § 2.

¹⁴ Tamże. *Wprowadzenie duchowe* s. 93; zob. szerzej P. BERTINATO. *Praca*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej*. Kraków–Warszawa: Wyd. M, Franciszkańskie Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej 2006 kol. 1349-1360; D. FLOOD. *Praca – aspekt społeczno-ekonomiczny*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej* kol. 1361-1372.

¹⁵ *Konstytucje* nr 122 § 1-2.

¹⁶ Tamże nr 123 § 1; zob. FIAŁKOWSKI. *Apostolstwo naśladowców św. Franciszka* s. 185-186.

Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych podkreślają znaczenie i siłę świadectwa życia franciszkańskiego. Szczególnego wyrazu nabiera ono w misyjnej działalności naśladowców św. Franciszka, który proponował udającym się na misje, aby apostołowali przykładem życia¹⁷. Mają oni nie wdawać się w kłótnie i spory, lecz być poddani wszelkiemu ludzkiemu stworzeniu ze względu na Boga i otwarcie przyznawać się, że są chrześcijanami (1Reg 16, 6). W takim ujęciu świadek Chrystusa nie stara się walczyć, sądzić innych i polemizować ze wszystkimi, lecz pokazać własnym życiem, kim jest dla niego Jezus Chrystus, w którego uwierzył¹⁸.

2. APOSTOLSTWO WŁASNE BRACI MNIEJSZYCH KONWENTUALNYCH

Apostolstwo własne instytutów życia konsekrowanego wynika z charyzmatu założyciela instytutu oraz ukształtowanego przez ten charyzmat duchowego dziedzictwa każdego instytutu (zob. VC 36). Charyzmat założyciela i jego kontynuacja w historii decyduje o kierunkach, metodach i formach działalności apostolskiej. Wpływ na nie mają także konkretne potrzeby Kościołów lokalnych oraz trafne rozpoznawanie znaków czasu. Stąd każdy instytut życia konsekrowanego ma swoją specyfikę oraz własne metody i formy działalności¹⁹.

Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych zalecają naśladowcom św. Franciszka różnorodne formy działania apostolskiego, które wyrażają się przez pracę duszpasterską, umysłową i fizyczną. Działalność apostolska franciszkanów winna charakteryzować się otwartością na nowe formy i odważnym poszukiwaniem bardziej skutecznych środków działania. Równocześnie mocno podkreśla się wybieranie takich działań apostolskich, które lepiej służą Kościołowi w danym momencie dziejów i są bardziej adekwatne do potrzeb i oczekiwań konkretnych grup społecznych. Stawia to przed naśladowcami św. Franciszka postulat poznawania środowiska ludzi, wśród których przebywają i którym służą²⁰.

Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych podkreślają, że franciszkanie przez głoszenie Ewangelii mają prowadzić ludzi do zjednoczenia z Chrystusem. Przepowiadanie słowa Bożego stanowi jedno z istotnych

¹⁷ *Konstytucje* nr 152 § 1.

¹⁸ A. GURYN. *Franciszek z Asyżu w XX wieku*. „Więź” 19:1976 nr 2 s. 13-14.

¹⁹ PRZYGODA. *Apostolstwo instytutów życia konsekrowanego* s. 388-389.

²⁰ *Konstytucje* nr 125.

sposobów apostołstwa franciszkańskiego. Święty z Asyżu wraz z pierwszymi naśladowcami, na wzór uczniów Chrystusa, głosił Dobrą Nowinę o zbawieniu, przemierzając miasta i wioski. Przepowiadanie, karmione Pismem Świętym, ma i dziś budzić wiarę u niewierzących, zaś wierzących umacniać. Według omawianych *Konstytucji*, głoszenie słowa Bożego przez naśladowców św. Franciszka ma łączyć w sobie odwieczną prawdę Ewangelii z konkretnymi warunkami życia, wykorzystując nowoczesne i skuteczne metody przepowiadania. Szczególny akcent w przepowiadaniu franciszkanie winni położyć na zgłębianie tajemnic Chrystusa, wezwanie do pokuty i nawrócenia oraz zwiastowanie pokoju²¹.

Sprawowanie i udział w Eucharystii *Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych* nazywają głównym i szczególnym „czynem apostołskim”. Zalecają ponadto, aby Eucharystię, inne sakramenty oraz wszystkie kościelne posługi i dzieła apostołskie sprawować gorliwie, szerząc wśród wiernych życie sakramentalne i życie modlitwy, zwłaszcza liturgicznej. Franciszkanie, naśladując swojego Patriarchę, który czynił i głosił pokutę, ze szczególną gorliwością powinni celebrować sakrament pokuty i pojednania, biorąc pod uwagę grzeszną naturę człowieka i ogrom Bożego miłosierdzia. Ta gorliwość w sprawowaniu Eucharystii i sakramentu pokuty winna być widoczna szczególnie wobec tych, którzy odeszli od Chrystusa, a także wobec tych, którzy potrzebują szczególnego wsparcia, np. chorzy i konający²².

Według J. Le Goffa, działalność franciszkanów przyczyniła się do awansu świeckich wewnątrz chrześcijaństwa²³. W tym duchu *Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych*, opierając się na nauczaniu Soboru Watykańskiego II, zwracają uwagę na konieczność uszanowania właściwego katolikom świeckim powołania i współpracy z nimi w działalności apostołskiej. Równocześnie przestrzegają, aby franciszkanie nie brali na siebie obowiązków, które swoim charakterem bardziej odpowiadają osobom świeckim. Promocji świeckich, a także krzewieniu duchowości franciszkańskiej, służy Franciszkański Zakon Świeckich (FZŚ), którego propagowanie zalecają *Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych*. Podobnie należy widzieć Rycerstwo Niepokalanej (MI), będące razem z FZŚ oryginalną formą apostołstwa

²¹ Tamże nr 126 § 1, 3; nr 128 § 1-3; zob. K. SYNOWCZYK. *Apostolstwo w duchu św. Franciszka*. „Studia Franciszkańskie” 4:1991 s. 190-192; 193-194.

²² *Konstytucje* nr 129 § 1-3; nr 130; zob. A. KARUS. *Der Begriff des franziskanischen Apostolates*. „Laurentianum” 13:1972 s. 327-328.

²³ J. LE GOFF. *Święty Franciszek z Asyżu*. Warszawa 2001 s. 161.

własnego naśladowców św. Franciszka. Według omawianych *Konstytucji*, Rycerstwo Niepokalanej „uchodzi za doskonałą formę ewangelicznego apostołstwa”²⁴.

W apostołstwie własnym naśladowców św. Franciszka ważne jest także zaangażowanie w ruch ekumeniczny. Franciszkanie, kierując się przykładem Serafickiego Ojca głoszącego pokój, powinni roztropnie i cierpliwie, zgodnie ze wskazaniem Kościoła dążyć do upragnionej jedności. Podobna postawa otwarcia i życzliwości powinna ich cechować w stosunkach z niechrześcijanami²⁵. Nie może także w działalności apostołskiej naśladowców św. Franciszka zabraknąć zaangażowania w rozwiązywanie problemów społecznych i ekonomicznych współczesnego świata, z czym łączy się aktywność w szeroko pojętej działalności charytatywnej²⁶.

Kolejnym elementem apostołstwa własnego naśladowców św. Franciszka według *Konstytucji Braci Mniejszych Konwentalnych* jest działalność i badania naukowe, zwłaszcza w zakresie życia i doktryny franciszkańskiej²⁷. Wyniki tych badań należy ogłaszać za pomocą środków społecznego komunikowania. Ponadto studiowanie i praca wykładowcy na wyższych uczelniach powinna być traktowana jako okazja do składania świadectwa życia franciszkańskiego. Konstytucje zachęcają franciszkanów posiadających odpowiednie kwalifikacje do apostołskiej aktywności w zakresie wychowywania i nauczania w rozmaitych instytucjach kształceniowo-wychowawczych²⁸.

Św. Franciszek z Asyżu, jako pierwszy spośród założycieli zakonów, włączył do swojej *Reguły* rozdział o wyprawach misyjnych do krajów zamieszkiwanych przez pogan²⁹. Nie dziwi zatem fakt, że w części piątej *Konstytucji Braci Mniejszych Konwentalnych* pt. *Życie apostołskie braci* cały rozdział IV poświęcony został działalności misyjnej, będącej szczególnym zadaniem naśladowców św. Franciszka. Winni ją zatem popierać i rozszerzać

²⁴ *Konstytucje* nr 133 § 1-3.

²⁵ Tamże nr 134-135; zob. FIAŁKOWSKI. *Apostolstwo naśladowców św. Franciszka* s. 186-188.

²⁶ *Konstytucje* nr 136.

²⁷ Tamże nr 137 § 1; zob. G. IAMMARRONE. *Franciszkanizm konwentalny w przeszłości zakorzenionej w teraźniejszości*. W: *Jaki franciszkanizm konwentalny na początku trzeciego tysiąclecia?* Red. E. Marazzi. Rzym: Papieski Wydział Teologiczny św. Bonawentury 2001 s. 103-104.

²⁸ *Konstytucje* nr 137 § 2; nr 138.

²⁹ Zob. L. IRIARTE. *Powołanie franciszkańskie. Synteza ideałów św. Franciszka i św. Klary*. Kraków 1999 s. 299-307.

zarówno wśród narodów, jak i krajów, które ogólnie nazywa się misyjnymi, ale także w Kościołach dawniej założonych, które są w stanie pewnego regresu, osłabienia lub niedorozwoju³⁰. Apostolstwo to wiąże się z popieraniem i rozwijaniem ducha misyjnego, wyrażającego się modlitwą i ofiarnością na rzecz misji oraz wyrabianiem poczucia odpowiedzialności za misje. Naśladowcy św. Franciszka udający się na misje winni otrzymać odpowiednią formację, która umożliwi im głoszenie Ewangelii słowem i czynem z uwzględnieniem specyfiki środowiska społeczno-kulturowego, w którym podejmują swoją misję³¹.

Ważnym elementem apostolstwa własnego naśladowców św. Franciszka w świetle *Konstytucji Braci Mniejszych Konwentalnych* jest podejmowanie wszystkich dzieł w duchu braterskiej zgody. Apostolstwo to, dobrze zorganizowane, powinno być wykonywane w miarę możliwości zespołowo. Chodzi tutaj o siłę świadectwa, jaką daje jedność i braterska wspólnota naśladowców św. Franciszka³².

3. APOSTOLSTWO FRANCISZKANÓW ZLECONE PRZEZ HIERARCHIE

Trzecią formą apostolstwa podejmowanego przez instytuty życia konsekrowanego jest apostolstwo zleczone przez hierarchię. Opiera się ono na zleceniu wydanym przez kompetentną władzę kościelną, na podstawie którego zakony wykonują określone zadania. Dotyczy to zwłaszcza diecezji, gdzie biskup jest odpowiedzialny za całość apostolstwa i często powierza określoną działalność apostolską zakonnikom. Apostolstwo zleczone przez hierarchię musi przestrzegać zasady, że w sprawach dotyczących apostolstwa w diecezjach zakonnicy podlegają jurysdykcji biskupów (zob. DB 35). Sobór Watykański II zaleca ścisłą współpracę przełożonych zakonnych z biskupami i zachęca do współpracy w dziedzinie apostolstwa³³.

Konstytucje Braci Mniejszych Konwentalnych podkreślają, że naśladowcy św. Franciszka, będący kapłanami, „winni pamiętać, że są skrzętnymi współpracownikami stanu biskupiego, zaś bracia zakonni, należący również ze szczególnej racji do rodziny diecezjalnej, powinni świadczyć wielką pomoc

³⁰ *Konstytucje* nr 148 § 2.

³¹ Tamże nr 149, 151, 152; zob. Y. SPITERIS. *Św. Franciszek z Asyżu w dialogu z kulturami*. W: *Jaki franciszkanizm konwentalny* s. 27-36.

³² *Konstytucje* nr 124.

³³ WERON. *Apostolstwo katolickie* s. 155-156.

świętej hierarchii”³⁴. Apostolstwo podejmowane przez naśladowców św. Franciszka wykonywane jest w Kościele rządzonym z woli Chrystusa przez hierarchię, dlatego ze względu na dobro Kościoła konieczne jest uzgadnianie i współpraca zakonników z hierarchią³⁵.

Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych wskazują na apostolstwo zlecone przez hierarchię przy omawianiu zagadnień związanych z prowadzeniem przez naśladowców św. Franciszka parafii. Ze względu na dobro wiernych mogą oni podejmować się prowadzenia parafii, nawet czasowo, pod warunkiem, że życiem i pracą będą mogli dawać franciszkańskie świadectwo oraz będą mogli pogodzić życie apostolskie w parafii z praktykami życia klasztorne. Wiąże się to z koniecznością przyjmowania tylko takich parafii, w których istnieje możliwość utworzenia zakonnej wspólnoty³⁶.

Konstytucje podkreślają, że przy przejmowaniu parafii konieczne jest zawarcie umowy między prowincjałem a ordynariuszem miejsca, w której należy określić wszystkie warunki prowadzenia parafii. Prowadzący parafię podlegają zgodnie z prawem kościelnym jurysdykcji biskupa w tym, co dotyczy obowiązków pasterskich i opieki nad wiernymi. W posłudze parafialnej powinni również dostosować się do zarządzeń diecezjalnych i regionalnych oraz do wskazań Konferencji Episkopatu³⁷.

W wypełnianiu apostolstwa zleconego przez hierarchię naśladowcy św. Franciszka winni kierować się duchem własnego zakonu. Także i w takiej posłudze widoczne powinny być franciszkańskie braterstwo i jedność oraz oparcie się na autentycznej wspólnocie i życie według *Reguły* św. Franciszka z Asyżu.

II. KONTEMPLACYJNY WYMIAR ŻYCIA NAŚLADOWCÓW ŚW. FRANCISZKA

W każdej formie życia konsekrowanego podstawowe znaczenie ma autentyczna duchowość wskazująca na bezwzględny prymat życia w Duchu Świętym. Jest to dzisiaj szczególnie ważne ze względu na konieczność przez-

³⁴ *Konstytucje* nr 131.

³⁵ Zob. WERON. *Apostolstwo katolickie* s. 155.

³⁶ *Konstytucje* nr 132; zob. FIAŁKOWSKI. *Apostolstwo naśladowców św. Franciszka* s. 189-190.

³⁷ *Konstytucje* nr 146, 147.

wyciężenia szkodliwego rozdźwięku, jaki zachodzi niekiedy między duchowością a działaniem w życiu zarówno osobistym, jak i wspólnotowym osób konsekrowanych. Wyraża się ona zwłaszcza poprzez dewaluację modlitwy i skupienia, tak charakterystycznych elementów życia zakonnego.

Dokument Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich o kontemplacyjnym wymiarze życia zakonnego pt. *Dimensio conteplativa* przypomina, że wymiar kontemplacyjny jest z swej natury rzeczywistością nadprzyrodzoną, przeżywaną przez osobę wierzącą jako dar Boży. Uzdalnia on wierzącego do poznania Ojca (por. J 14,8) w tajemnicy wspólnoty trynitarnej tak, aby mógł zakosztować „głębokości Boga” (1 Kor 2,10). Kontemplacja, wyrażająca się wysiłkiem skupienia na Bogu wzroku i serca, winna porządkować hierarchię aktywności osoby konsekrowanej³⁸.

Wymiar kontemplacyjny wyraża się najpierw w słuchaniu i rozważaniu słowa Bożego oraz w zespoleniu z życiem Bożym, które zostaje przekazane w sakramentach, a w szczególności w Eucharystii. Ponadto wymiar ten wyraża się w modlitwie liturgicznej i osobistej, w nieustannym pragnieniu i szukaniu Boga i Jego woli w wydarzeniach i ludziach, w świadomym uczestniczeniu w Jego misji zbawczej oraz w darze składanym innym z samego siebie dla Królestwa Bożego. Wymaga to przyjęcia przez osobę konsekrowaną postawy pokornego uwielbienia tajemniczej obecności Boga w ludziach, wydarzeniach i rzeczach. Konieczne jest także kierowanie się pobożnością, która jest źródłem i nosicielką pokoju w środowisku życia i apostołatu oraz mobilizuje do dawania świadectwa dzisiejszemu światu o wyższości spraw dotyczących relacji człowieka z Bogiem. Wszystko to realizuje się przez stopniowe oczyszczenie wewnętrzne, w świetle i pod kierunkiem Ducha Świętego³⁹.

Wzajemne przenikanie się działania i kontemplacji wymaga uświadomienia sobie, że chodzi tutaj przede wszystkim o działanie apostołskie i charytatywne, inspirowane przez Ducha Świętego i wiąże się z charyzmatem konkretnego zakonu oraz jest realizowane we wspólnocie Kościoła (zob. DZ 8). Sercem tego działania jest miłość, której osoba konsekrowana uczy się w szkole Chrystusa, co sprawia, że jej pierwszym obowiązkiem jest być ze

³⁸ KONGREGACJA ZAKONÓW I INSTYTUTÓW ŚWIECKICH. *Dokument o kontemplacyjnym wymiarze życia zakonnego „Dimensio contemplativa”*. 12.08.1980. W: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do „Ripartire da Cristo”*. Red. B. Hylla. Kraków: Wyd. Alleluja 2003² nr 1 [dalej cyt.: *Dimensio contemplativa*].

³⁹ Tamże.

swoim Mistrzem, unikając niebezpieczeństwa takiego zaangażowania się w działalność dla Boga, że zapomina się o Tym, który jest Panem wszelkiego działania⁴⁰.

Misja Kościoła, z którą rady ewangeliczne łączą się w sposób specjalny (KK 44), nie może nigdy zasadać się na samym tylko zewnętrznym działaniu. Ze swej natury jest ona przecież misją samego Chrystusa kontynuowaną w dziejach świata, zatem polega ona przede wszystkim na współuczestniczeniu w posłuszeństwie Tego (por. Hbr 5,8), który ofiarował się Ojcu dla zbawienia świata⁴¹. Mając tę świadomość, osoby konsekrowane powinny tak uświęcać swą działalność, żeby przemieniać ją w źródło łączności z Bogiem, któremu służą (zob. KK 44).

W dokumencie Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich o kontemplacyjnym wymiarze życia zakonnego czytamy, że wymiar kontemplacyjny stanowi prawdziwy sekret odnowy wszelkiego życia zakonnego. Odnowia on naśladowanie Chrystusa, gdyż prowadzi do doświadczalnego poznania Jezusa, które jest niezbędne do dawania o Nim autentycznego świadectwa. Im bardziej osoba konsekrowana otworzy się na wymiar kontemplacyjny, tym bardziej stanie się wrażliwa na wymagania Królestwa Bożego, rozwijając intensywnie swoje życie wewnętrzne, ponieważ patrzeć będzie na wydarzenia tym spojrzeniem wiary, które dopomoże jej odkrywać wszędzie zamiary Boże. Tylko ten, kto żyje w tym wymiarze kontemplacyjnym, potrafi odkrywać zbawczy plan Boga w historii i może być zdolny do realizowania go skutecznie i w sposób zrównoważony. Rodzi to konieczność nieustannej troski o pogłębione życie duchowe⁴².

1. ŻYCIE MODLITWY

W pełnieniu jakiegokolwiek misji osoba konsekrowana nie może zapominać o modlitwie, która jest oddechem kontemplacji. *Katechizm Kościoła Katolickiego* przypomina, że „życie konsekrowane nie może istnieć, ani rozwijać się

⁴⁰ JAN PAWEŁ II. *Modlitwa podtrzymuje i zasila życie poświęcone Bogu. Orędzie do Zebrania plenarnego Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich*. 7.03.1980. W: JAN PAWEŁ II. *Nauczanie papieskie*. T. III, 1 1980 (styczeń-czerwiec). Red. E. Weron, A. Jarocho. Poznań: Pallottinum 1985 s. 221; *Dimensio contemplativa* nr 4.

⁴¹ KONGREGACJA ZAKONÓW I INSTYTUTÓW ŚWIECKICH. KONGREGACJA BISKUPÓW. *Wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami*. „*Mutuae relationes*”. 14.05.1978. W: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła* nr 15.

⁴² *Dimensio contemplativa* nr 30.

bez modlitwy; jest ona jednym z żywych źródeł kontemplacji i życia duchowego w Kościele” (KKK 2687). Naczelne miejsce w życiu zakonnym należy się kontemplacji Boga, rozważaniu Jego zbawczych planów i rozpatrywaniu znaków czasu w świetle Ewangelii. Modlitwa otwarta na rzeczywistość stworzenia i historii staje się w ten sposób uznaniem, uwielbieniem i nieustannym wysławianiem obecności Boga w świecie i w jego dziejach, solidarnością się z wszystkimi ludźmi, a zwłaszcza z biednymi i cierpiącymi.

Taka modlitwa jest możliwa tylko wtedy, kiedy serce osoby konsekrowanej osiąga wysoki stopień żywotności i intensywności w dialogu z Bogiem i w łączności z Chrystusem. Dlatego – jak przypomina dokument Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich o kontemplacyjnym wymiarze życia zakonnego – pośród wyczerpującego niekiedy rytmu zadań apostolskich, modlitwie osobistej i wspólnotowej trzeba poświęcić, w ramach dnia i tygodnia, odpowiednio długie chwile⁴³. Powinny one być uzupełnione solidnym przeżyciem dnia skupienia każdego miesiąca w ciągu roku, a także rekolekcjami. Według *Konstytucji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych* należy zadbać o odpowiednie domy rekolekcyjne, czyli pustelnie, gdzie naśladowcy św. Franciszka mogliby przez jakiś czas oddać się intensywnej modlitwie⁴⁴.

Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych przypominają, że poprzez profesję rad ewangelicznych naśladowcy św. Franciszka oddają się całkowicie na służbę Bogu, dlatego ich zjednoczenie z Bogiem w modlitwie powinno być ich pierwszym i podstawowym obowiązkiem. Sam Zakonodawca, który zdawał się być raczej samą modlitwą niż modlącym się człowiekiem, zachęcał, aby nade wszystko cenili sobie wytrwałą modlitwę, która musi ożywiać całe ich życie i działanie⁴⁵. Towarzyszyć temu powinno staranie łączenia modlitwy z pracą, co wymaga otwarcia się na Ducha Pańskiego i Jego działanie. Prowadząc zaś życie w zjednoczeniu z Bogiem Ojcem poprzez uczestnictwo w tajemnicach Chrystusa, praktykować cnoty i wszystko postrzegać w świetle wiary⁴⁶.

Szczególne znaczenie w tej dziedzinie należy przypisać codziennemu i systematycznemu słuchaniu i rozważaniu słowa Bożego. Karmienie się słowem Bożym nie tylko pozwala poznać Jezusa Chrystusa (KO 25), ale także

⁴³ Tamże nr 5.

⁴⁴ *Konstytucje* nr 77 § 1-3.

⁴⁵ Tamże nr 67; zob. E. MARIANI. *Modlitwa: W: Leksykon duchowości franciszkańskiej* kol. 975-993.

⁴⁶ *Konstytucje* nr 68.

odczytać Jego wolę i zaaplikować ją do swojego życia i konkretnych zadań podejmowanych przez osobę konsekrowaną. Codzienna lektura Pisma Świętego, modlitwa myślna karmiona słowem Bożym oraz *lectio divina* (zob. KKK 1177, 2708) są zatem niezbędnymi elementami życia konsekrowanego łączącego w sobie wymiar apostołski z kontemplacyjnym.

W nawiązaniu do tego *Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych* nakazują szczególnych szacunek dla Pisma Świętego, w którym Bóg wychodzi naprzeciw człowiekowi, nawiązując z nim dialog, aby umocnić jego wiarę i życie duchowe. Na wzór św. Franciszka cześć oddawana Biblii ma być podobna do czci, jaką darzy się Najświętsze Ciało Chrystusowe. *Konstytucje* zachęcają, aby nieustannie rozważać Ewangelię, która jest źródłem chrześcijańskiej doskonałości, a także fundamentem *Reguły franciszkańskiej*. Tekst Pisma Świętego ma być zgłębiany nie tylko w liturgii i nabożeństwach, ale także przez pobożne czytanie, studium, codzienne rozmyślanie itp.⁴⁷

Niezastąpionym punktem centralnym, który ożywia wymiar kontemplacyjny każdej wspólnoty zakonnej, jest sprawowanie Eucharystii i gorliwe uczestniczenie w niej, która jest „szczytem i źródłem całego życia chrześcijańskiego” (KK 11). Każda osoba konsekrowana winna codziennie w pełni uczestniczyć we Mszy św., składając Bogu ofiarę z samych siebie. Realna obecność Pana Jezusa w Eucharystii, strzeżona i adorowana z głęboką pobożnością, stanowi żywy znak wspólnoty, którą osoby konsekrowane winny budować każdego dnia w miłości⁴⁸. Nie inaczej jest w Zakonie Braci Mniejszych Konwentualnych, którego *Konstytucje* podkreślają, że sprawowanie Eucharystii należy uznać za ośrodek życia duchowego i apostołskiego poszczególnych braci, jak i całej wspólnoty⁴⁹. Biorąc codziennie udział w Ofierze eucharystycznej, naśladowcy św. Franciszka uczą się składać siebie samych razem z Boską Ofiarą, pamiętając, że są naśladowcami Chrystusa ukrzyżowanego. Na tej drodze mają karmić się przy stole Ciała Pańskiego oraz jednoczyć się nie tylko z Bogiem, ale także między sobą. Ma temu także służyć wspólne codzienne wspólne uczestnictwo we Mszy św.⁵⁰

⁴⁷ Tamże nr 75; zob. nr 55 § 4; zob. T. MATURA. *Duchowość św. Franciszka z Asyżu a nasze problemy współczesne*. Kraków: Wyd. M 2000 s. 98-100.

⁴⁸ *Dimensio contemplativa* nr 9.

⁴⁹ *Konstytucje* nr 69; zob. 55 § 2; zob. G. IAMMARRONE. *Duchowość franciszkańska. Istota i podstawowe treści. Chrześcijańska propozycja życia na dziś*. Kraków: Wyd. Bratni Zew 1998 s. 97-112.

⁵⁰ *Konstytucje* nr 70.

Konstytucje przypominają, że celem czynności liturgicznych jest przede wszystkim nawiązanie i udoskonalanie łączności z Bogiem, dlatego należy się do nich odpowiednio przygotować, zwłaszcza przez gorliwe studium tekstów liturgicznych oraz wierne stosowanie się do obrzędów Kościoła oraz przepisów liturgicznych, co dotyczy zwłaszcza Eucharystii⁵¹.

Wymiar kontemplacyjny życia konsekrowanego znajduje swoje szczególne źródło i natchnienie w Liturgii Godzin, która jest modlitwą wspólnoty Kościoła za pomocą ustalonych formuł, zależnie od pory dnia i nocy oraz od okresów, uroczystości i wspomnień w roku liturgicznym⁵². Jej celem jest uświęcenie czasu (zob. KL 88) poprzez uwielbienie Boga oraz duchową łączność z liturgią w niebie. Jest ona wypełnieniem przez osoby konsekrowane wraz z całym Kościołem kapłańskiej misji Chrystusa i podejmowaniem nieustannej modlitwy wstawienniczej za świat⁵³.

W *Konstytucjach Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych* znajdujemy zachętę, aby naśladowcy św. Franciszka z wielkim szacunkiem pielęgnowali Liturgię Godzin, w której cały Kościół oddaje chwałę Bogu. W każdym klasztorze wszyscy bracia mają wspólnie odmawiać w całości Liturgię Godzin, zgodnie z przepisami liturgicznymi. Szczególnie uroczysty charakter powinny mieć jutrznia i nieszpory, do udziału w których należy zachęcać wiernych świeckich⁵⁴.

Jan Paweł II uczył, że życie kontemplacyjne zakonników byłoby niepełne, gdyby nie było skierowane i przeniknięte synowską miłością do Maryi, która jest Matką Kościoła i Matką dusz poświęconych Bogu⁵⁵. Maryja – Dziewica modląca się jest najznakomitszym wzorem wiary, miłości i doskonałego zjednoczenia z Chrystusem (KK 63), to znaczy tej wewnętrznej postawy, z jaką Kościół – Oblubienica mocno złączony ze swym Panem, wzywa Go i przez Niego oddaje cześć Ojcu Przedwiecznemu⁵⁶.

Bracia Mniejsi Konwentualni, za przykładem św. Franciszka, który darzył Matkę Bożą synowskim uczuciem, winni oddawać Jej cześć w czynnościach

⁵¹ Tamże 73.

⁵² *Dimensio contemplativa* nr 12.

⁵³ Zob. A. RUTKOWSKI. *Liturgia godzin*. W: *Leksykon teologii pastoralnej* s. 424-427; B. NADOLSKI. *Pastoralny wymiar Liturgii Godzin*. „Ateneum Kapłańskie” 75:1983 nr 445 s. 371-378.

⁵⁴ *Konstytucje* nr 71.

⁵⁵ JAN PAWEŁ II. *Modlitwa podtrzymuje i zasila życie poświęcone Bogu* s. 221.

⁵⁶ PAWEŁ VI. *Adhortacja apostolska „Marialis cultus”*. Niepokalanów: Wyd. OO. Franciszkanów 1984 nr 17-18.

liturgicznych, w pobożnych ćwiczeniach i osobistej modlitwie. Ta miłość do Najświętszej Maryi Panny, Niepokalanej, która jest wzorem doskonałej miłości, powinna się objawiać zwłaszcza w modlitwie różańcowej lub koronce franciszkańskiej⁵⁷. Ożywiając Jej kult, zgodnie z nauką i tradycją Kościoła, zakonnicy znajdują pewną drogę, która oświeca i umacnia wymiar kontemplacyjny całego ich życia⁵⁸. *Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych* zachęcają także, aby otaczać czcią i naśladować św. Józefa, Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny, Opiekuna Zakonu, św. Franciszka i innych wybitnych świętych franciszkańskich, zwłaszcza św. Antoniego i św. Bonawenturę⁵⁹.

2. NAWRÓCENIE I POKUTA

Nie zbuduje się wymiaru kontemplacyjnego wspólnoty zakonnej bez osobistej i wspólnotowej świadomości ciągłego nawracania się. Dlatego tak ważne miejsce zajmuje w życiu zakonnym regularne korzystanie z sakramentu pokuty i pojednania, który odnawia i wzmacnia podstawowy dar nawrócenia otrzymany na chrzcie świętym oraz posiada szczególne znaczenie dla wzrostu życia duchowego⁶⁰. Łączy się z tym kwestia odpowiedniego kierownictwa duchowego, które odgrywa nieocenioną rolę w procesie rozwoju duchowego i kontemplacyjnego oraz dochowaniu wierności własnemu powołaniu i posłannictwu⁶¹.

Św. Franciszek wspominając swoje nawrócenie podkreślał, że od tego momentu rozpoczął życie pokuty. Jego pierwsi naśladowcy nazywali się pokutnikami z Asyżu. Nie dziwi zatem fakt, że *Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych* pokucie poświęcają cały rozdział zamieszczony w części trzeciej pt. *Życie w zjednoczeniu z Bogiem*. Ewangeliczna i franciszkańska pokuta ma podtrzymywać Ducha Pańskiego i Jego święte działania, a poprzez nią naśladowcy św. Franciszka współcierpią z Chrystusem, zatapiają się w misterium Krzyża, rozpalają miłością do Boga Ojca i ludzi, osiągając

⁵⁷ Zob. *Konstytucje* nr 56, 78.

⁵⁸ *Dimensio contemplativa* nr 13.

⁵⁹ *Konstytucje* nr 78 § 3, 79.

⁶⁰ *Dimensio contemplativa* nr 14; zob. M. GOŁĄB. *Czy zakony są jeszcze Kościołowi potrzebne? Duchowość eklezjalna życia konsekrowanego*. Kraków: Wyd. Bratni Zew 2003 s. 245-247.

⁶¹ *Dimensio contemplativa* nr 10-11.

panowanie nad sobą i większą czystość sumienia. W tym kontekście pojawia się także zachęta do częstego przystępowania do sakramentu pokuty⁶².

Wspólnoty zakonne powinny żyć w Kościele jako wspólnoty modlące się, a zarazem pokutujące. Muszą one pamiętać o wskazaniu Soboru Watykańskiego II, że pokuta „ma być nie tylko wewnętrzna i indywidualna, lecz także zewnętrzna i zbiorowa” (KL 110). Poprzez ascezę osobistą i we wspólnocie zakonnicy i zakonnice dają świadectwo o tajemniczym związku, jaki zachodzi między wyrzeczeniem się a radością, między ofiarą a rozszerzeniem serca, między karnością a wolnością ducha⁶³.

Naśladowcy św. Franciszka – zgodnie z *Konstytucjami* – mają gorliwie starać się łączyć pokutę wewnętrzną z różnymi umartwieniami. Powinni zatem życiowe trudności, dolegliwości, prześladowania i wyrzeczenia, które wynikają ze ślubów, życia wspólnego, składać Bogu w ofierze. Nadto na wzór Biedaczyny z Asyżu w godzinie śmierci powierzyć swoje życie Bogu jako ostatnią ofiarę. *Konstytucje* wzywają także do sumiennego zachowywania okresów i dni pokutnych obowiązujących w całym Kościele oraz wynikających z *Reguły franciszkańskiej* oraz właściwych dla Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych⁶⁴.

Duch pokuty wymaga roztropnego i zgodnego z duchem ascezy korzystania ze środków masowego przekazu, unikania przesadnego i czysto zewnętrznego aktywizmu, a także klimatu rozproszenia oraz praktykowania milczenia i osobistej dyscypliny, które sprzyjają kontaktowi z Bogiem. Troska o milczenie, zalecane przez *Konstytucje* naśladowcom św. Franciszka, ma pomagać w pracy i studium, zaś ostrożność w korzystaniu ze środków społecznego przekazu pozwala uniknąć tego, co przynosi szkodę powołaniu lub zagraża czystości osoby konsekrowanej (zob. KPK kan. 666)⁶⁵.

3. WSPÓLNOTA BRATERSKA MIEJSCEM KONTEMPLACJI

Wspólnota zakonna, zgromadzona w imię Pana (DZ 15), jest ze swej natury miejscem, gdzie doświadczenie Boga powinno w szczególny sposób osiągać swoją pełnię i udzielać się innym. Wzajemna życzliwość braterska

⁶² *Konstytucje* nr 81, 82; zob. 5.

⁶³ *Dimensio contemplativa* nr 14.

⁶⁴ *Konstytucje* nr 83-85; zob. R. PAZZELLI. *Pokuta*. W: *Leksykon duchowości franciszkańskiej* kol. 1229-1246.

⁶⁵ *Konstytucje* nr 96 § 3.

w miłości, przyczynia się do stworzenia klimatu, który sprzyja duchowemu postępowi każdego. Dlatego właśnie osoby konsekrowane potrzebują „miejsca modlitwy” wewnątrz swych własnych domów, które będzie wezwaniem i podtrzymaniem codziennego ich dążenia do spotkania z Bogiem, źródłem wspólnoty w miłości⁶⁶.

Św. Franciszek z Asyżu uważał swój zakon za wspólnotę braterską i starał się urabiać go na wzór wspólnoty Apostołów i Kościoła pierwotnego. Zakon franciszkański z woli swojego Założyciela ma być prawdziwą braterską wspólnotą, a jej członkowie powinni przyczyniać się do budowania jednej rodziny. Łączenie się w braterskiej wspólnocie klasztornej sprzyja wzrostowi pobożności, uporządkowanemu życiu, wspólnej modlitwie, studium teologii oraz dziełom apostołskim podejmowanym przez zakonników⁶⁷.

Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych podkreślają, że naśladowcy św. Franciszka, aby bardziej pogłębić i wyrazić wspólnotowy charakter profesji zakonnej, ślubują życie wspólne i łączą się we wspólnotę, która jest zakorzeniona i ugruntowana na miłości. Musi się ona kształtować na wzór wspólnoty kościelnej. Każdy jej członek, dzięki otrzymanym od Pana darom, buduje tę wspólnotę, przyczyniając się do wzrostu i ukazywania prawdziwego braterstwa⁶⁸.

W drodze do wzrostu duchowego i apostołskiego dla każdego z członków i dla całej wspólnoty zakonnej szczególną rolę odgrywa przełożony wspólnoty⁶⁹. *Konstytucje Braci Mniejszych Konwentualnych* zachęcają, aby przełożeni tak sprawowali swoją władzę, by wyrażać miłość, jaką Bóg ich miłuje. Chodzi także o to, aby poprzez posługę władzy prowadzić podwładnych do zjednoczenia w miłości. Przełożonemu musi zatem leżeć na sercu przede wszystkim dobro duchowe i doczesne wspólnoty oraz poszczególnych jej członków⁷⁰.

W *Konstytucjach Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych* czytamy, że łączenie się braci we wspólnocie braterskiej służy także „lepszej formacji kandydatów”⁷¹. Nie można przecież zapominać, że solidna formacja, w jej

⁶⁶ *Dimensio contemplativa* nr 15.

⁶⁷ *Konstytucje* nr 1 § 2, 4; zob. F. ACCROCCA. *Franciszek bratem i nauczycielem*. Kraków: Wyd. Bratni Zew 2007 s. 95-115.

⁶⁸ *Konstytucje* nr 86.

⁶⁹ *Dimensio contemplativa* nr 16.

⁷⁰ *Konstytucje* nr 90; zob. C. NIEZGODA. *Śladami Franciszka. Wybór pism*. Kraków: Wyd. Bratni Zew 1995 s. 146-161.

⁷¹ *Konstytucje* nr 1 § 4.

różnych fazach i wymiarach, odpowiadająca celom powołania i misji danego zakonu, leży u podstaw zrównoważonego i bogatego życia modlitwy i kontemplacji. Podobnie znajomość własnego charyzmatu stanowi istotny czynnik w kształtowaniu wymiaru kontemplacyjnego. Chodzi zatem o to, aby formacja była okazją do zanurzenia zakonników w doświadczeniu Boga i pomocą w stopniowym doskonaleniu tego doświadczenia we własnym życiu. Wówczas będą oni mogli służyć swym doświadczeniem duchowym kapłanom diecezjalnym i katolikom świeckim⁷².

*

Naśladowcy św. Franciszka mają dołożyć wszelkich starań, aby wszystkich ludzi doprowadzić do Chrystusa. Według *Konstytucji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych*, ich życie apostołskie koncentruje się na tym samym celu, jaki ma do wypełnienia Kościoła. Za św. Franciszkiem z Asyżu udział w posłannictwie Kościoła poprzez działalność apostołską wyraża się zarówno poprzez ich życie zakonne, przepojone duchem apostołskim, jak i przez rozmaite działania, które winny być nacechowane duchem zakonnym⁷³. Apostolstwo stanowi zatem istotny element franciszkańskiego powołania. Nie jest więc rzeczą drugorzędą, przypadkiem czy działaniem, które można podjąć, jeśli ma się czas, ale podstawowym wymaganiem powołania zakonnego⁷⁴. Wizja apostołstwa naśladowców św. Franciszka ukazana w *Konstytucjach Braci Mniejszych Konwentualnych* opiera się na przykładzie życia Biedaczyny z Asyżu i jest otwarta na wyzwania współczesnych czasów.

Z kolei wymiar kontemplacyjny stanowi niezbędny fundament wszelkich działań apostołskich naśladowców św. Franciszka. Wszystkie elementy wymiaru kontemplacyjnego życia franciszkanów oddziałują apostołsko, a siłę tego świadectwa trudno przecenić. Papież Franciszek zachęca, aby dbać o wymiar kontemplacyjny, zwłaszcza w wirze pilnych i trudnych zadań. Im bardziej misja wzywa osoby konsekrowane do pójścia na peryferie egzystencji, tym bardziej serca zakonników muszą być zjednoczone z Chrystusem,

⁷² *Dimensio contemplativa* nr 17.

⁷³ *Konstytucje* nr 120; K. ESSER, E. GRAU. *Odpowiedzieć miłością. Franciszkańska droga do Boga*. Niepokalanów: Wyd. OO. Franciszkanów 1994 s. 180-192.

⁷⁴ A. KARUS. *Apostolische Berufung im Geist des hl. Franziskus*. „Laurentianum” 13:1972 s. 197.

pełnym miłosierdzia i miłości⁷⁵. Ożywianie intensywnej i pełnej miłości komunii z Bogiem pozwoli uniknąć niebezpieczeństwa aktywizmu, konfliktów i rozluźnienia dyscypliny zakonnej.

Zarysowane zaledwie najważniejsze kwestie dotyczące apostołstwa i kontemplacyjnego wymiaru życia naśladowców św. Franciszka pozwalają stwierdzić, że w *Konstytucjach Braci Mniejszych Konwentualnych* znajdujemy wyraźnie wyeksponowane zarówno elementy składające się na apostołstwo świadectwa życia, apostołstwo własne i apostołstwa zlecone przez hierarchię, jak i wyrażające kontemplacyjny sposób życia franciszkanów. Każdy z omówionych elementów domaga się osobnego, głębszego i obszerniejszego opracowania. Mogą być one także potraktowane jako swego rodzaju exemplum, które wskazuje jak w życiu konsekrowanym, przede wszystkim w zakonach prowadzących czynne życie apostołskie, łączyć dwa wspomniane wymiary, utrzymując ich właściwą proporcję i równowagę.

BIBLIOGRAFIA

- ACCROCCA F.: Franciszek bratem i nauczycielem. Kraków: Wyd. Bratni Zew 2007.
- BLACHNICKI F.: Teologiczne podstawy apostołstwa. Prolegomena do teologii apostołstwa. „Ateneum Kapłańskie” 58:1966 nr 346 s. 261-274.
- ESSER K., GRAU E.: Odpowiedź miłością. Franciszkańska droga do Boga. Niepokalanów: Wyd. OO. Franciszkanów 1994.
- FIAŁKOWSKI M.: Apostołstwo naśladowców św. Franciszka w świetle Konstytucji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych. „W Nurcie Franciszkańskim” 16:2007 s. 183-192.
- FIAŁKOWSKI M.: Formacja chrześcijańska katolików świeckich w świetle nauczania Kościoła współczesnego. Studium teologicznopastoralne. Lublin: Wyd. KUL 2010.
- FRANCISZEK: Ewangelizacja dokonuje się na klęczkach. Homilia w czasie Eucharystii z seminarzystami, nowicjuszami i nowicjuszkami w Roku Wiary. 7.07.2013. OsRomPol 34:2013 nr 8-9 s. 45-46.
- GOŁĄB M.: Czy zakony są jeszcze Kościołowi potrzebne? Duchowość eklezjalna życia konsekrowanego. Kraków: Wyd. Bratni Zew 2003.
- GURYN A.: Franciszek z Asyżu w XX wieku. „Więź” 19:1976 nr 2 s. 9-17.

⁷⁵ FRANCISZEK. *Ewangelizacja dokonuje się na klęczkach. Homilia w czasie Eucharystii z seminarzystami, nowicjuszami i nowicjuszkami w Roku Wiary*. 7.07.2013 r. OsRomPol 34:2013 nr 8-9 s. 46.

- IAMMARRONE G.: Duchowość franciszkańska. Istota i podstawowe treści. Chrześcijańska propozycja życia na dziś. Kraków: Wyd. Bratni Zew 1998.
- IAMMARRONE G.: Franciszkanizm konwentualny w przeszłości zakorzenionej w teraźniejszości. W: Jaki franciszkanizm konwentualny na początku trzeciego tysiąclecia? Red. E. Marazzi. Rzym: Papieski Wydział Teologiczny św. Bonawentury 2001 s. 63-104.
- IRIARTE L.: Powołanie franciszkańskie. Synteza ideałów św. Franciszka i św. Klary. Kraków 1999.
- JAN PAWEŁ II: Modlitwa podtrzymuje i zasila życie poświęcone Bogu. Orędzie do Zebrania plenarnego Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich. 7.03.1980. W: JAN PAWEŁ II. Nauczanie papieskie. T. III, 1 1980 (styczeń-czerwiec). Red. E. Weron, A. Jarocho. Poznań: Pallottinum 1985 s. 220-223.
- KALINOWSKI M.: Realizacja apostołatu hierarchicznego. W: Teologia pastoralna. Red. R. Kamiński. T. 1. Teologia pastoralna fundamentalna. Lublin: Atla 2 2000 s. 345-367.
- KARUS A.: Apostolische Berufung im Geist des hl. Franziskus (1). „Laurentianum” 13:1972 s. 168-197.
- KARUS A.: Der Begriff des franziskanischen Apostolates. „Laurentianum” 13:1972 s. 316-334.
- KLOSTERMANN F.: Das christlichen Apostolat. Innsbruck: Tyrolia 1962.
- KONGREGACJA ZAKONÓW I INSTYTUTÓW ŚWIECKICH. Dokument o kontemplacyjnym wymiarze życia zakonnego „Dimensio contemplativa”. 12.08.1980. W: Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do „Ripartire da Cristo”. Red. B. Hylla. Kraków: Wyd. Alleluja 2003² s. 227-242.
- KONGREGACJA ZAKONÓW I INSTYTUTÓW ŚWIECKICH. KONGREGACJA BISKUPÓW. Wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami. „Mutuae relationes”. 14.05.1978. W: Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła s. 157-188.
- Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych Świętego Ojca Franciszka. Tł. W. Zmarz. W: Reguła i Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych. Niepokalanów: Wyd. OO. Franciszkanów 1986 s. 27-133.
- LE GOFF J.: Święty Franciszek z Asyżu. Warszawa 2001.
- Leksykon duchowości franciszkańskiej. Kraków-Warszawa: Wyd. M, Franciszkańskie Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej 2006.
- Leksykon teologii pastoralnej. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin: TN KUL 2006
- List apostolski Ojca Świętego Franciszka do wszystkich osób konsekrowanych z okazji Roku Życia Konsekrowanego. W: https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/apost_letters/documents/papa-francesco_lettera-ap_20141121_lettera-consacraati.html [dostęp 16.12.2014].
- MATURA T.: Duchowość św. Franciszka z Asyżu a nasze problemy współczesne. Kraków: Wyd. M 2000.
- NADOLSKI B.: Pastoralny wymiar Liturgii Godzin. „Ateneum Kapłańskie” 75:1983 nr 445 s. 371-378.
- NIEZGODA C.: Śladami Franciszka. Wybór pism. Kraków: Wyd. Bratni Zew 1995.

- PAWEŁ VI: Adhortacja apostolska „*Marialis cultus*”. Niepokalanów: Wyd. OO. Franciszkanów 1984.
- PRZYGODA W.: Apostolstwo instytucji życia konsekrowanego. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. T. 1. *Teologia pastoralna fundamentalna*. Lublin: Atla 2 2000 s. 383-392.
- PRZYGODA W.: Apostolstwo osób konsekrowanych. *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin: TN KUL 2006 s. 67-70.
- SPITERIS Y.: Św. Franciszek z Asyżu w dialogu z kulturami. W: *Jaki franciszkanizm konwentualny* s. 17-37.
- SYNOWCZYK K.: Apostolstwo w duchu św. Franciszka. „*Studia Franciszkańskie*” 4:1991 s. 185-197.
- WERON E.: *Apostolstwo katolickie. Zarys teologii apostolstwa*. Poznań: Pallottinum 1987.
- WERON E.: *Laikat i apostolstwo. Zarys teologii laikatu i apostolstwa ludzi świeckich*. Poznań: Pallottinum 1999².

APOSTOLSKI I KONTEMPLACYJNY WYMIAR ŻYCIA
NAŚLADOWCÓW ŚW. FRANCISZKA W ŚWIETLE KONSTYTUCJI
ZAKONU BRACI MNIEJSZYCH KONWENTUALNYCH

Streszczenie

Artykuł podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, na czym polega apostolski i kontemplacyjny wymiar życia zakonnego na przykładzie naśladowców św. Franciszka na podstawie *Konstytucji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych*? Można to potraktować jako swego rodzaju exemplum, które wskazuje, jak w życiu konsekrowanym, przede wszystkim w zakonach prowadzących czynne życie apostolskie, łączyć dwa wspomniane wymiary, utrzymując ich właściwą proporcję i równowagę. W pierwszej części artykułu omówiono apostolstwo świadectwa życia franciszkanów, apostolstwo własne i formy apostolstwa zleconego przez hierarchię. Druga część artykułu zawiera rozważania o charakterystycznych elementach wyrażających kontemplacyjny sposób życia franciszkanów: życie modlitwy, nawrócenie i pokutę oraz wspólnotę braterską.

Słowa kluczowe: apostolstwo, kontemplacja, życie konsekrowane, franciszkanie, świadectwo